

УДК 930.253:94(477)

Т. О. ЄМЕЛЬЯНОВА*

**КІНОДОКУМЕНТИ З КОЛЕКЦІЇ ХОРЕОГРАФА
І КІНЕМАТОГРАФІСТА ВАСИЛЯ АВРАМЕНКА –
ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ**

Розглянуто інформативні можливості кінодокументів з колекції В. Авраменка, що зберігаються в Центральному державному кінофотофоноархіві України імені Г. С. Пшеничного, для дослідження громадсько-політичного, соціально-економічного, культурного і релігійного життя зарубіжного українства.

Ключові слова: кінодокументи; діаспора; В. Авраменко; Центральный державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.

Прикметною ознакою сьогодення є посилення інтересу до історії української діаспори, дослідження якої сформувало вже самостійний науковий напрям – так зване діаспорознавство¹. Важливими джерелами, які не тільки сприяють розумінню і всебічному вивченню феномена зарубіжного українства, але й значно доповнюють відомості про склад і зміст архівної україніки, є аудіовізуальні документи Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного). З-поміж них вирізняються кінодокументи з колекції українського хореографа і кінематографіста В. Авраменка (1895–1981), якого вважають одним із визначних представників української еміграції.

Відомий, насамперед, як балетмейстер і виконавець українського народного танцю, В. Авраменко за межами Батьківщини був знаний також як “режисер і менеджер української кіноіндустрії”. За словами дослідниці творчості митця Л. Корсун, для історії культури української діаспори кінодіяльність В. Авраменка важлива тим, що він і в цій галузі став піонером². Досить згадати екранізовані ним перші опери “Наталка Полтавка” (1936) і “Запорожець за Дунаєм” (1939)³. Для національної культури в цілому неоціненним є фільмування постановок його танців – сольних, групових, масових, його сценографії, участь його самого як танцюриста та виступи талановитих аматорів з українських громад США та Канади. Документальна стрічка В. Авраменка “Тріумф українського танку” (1954) мала величезний успіх в Америці й Європі.

* Ємельянова Тетяна Олександрівна – кандидат історичних наук, заступник директора Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного.

Детальніше про цей фільм йтиметься далі, наразі ж нагадаємо, що у повоєнні роки В. Авраменко разом зі своїми колегами Я. Кулиничем та І. Проциком організовує кінозйомки, які, з одного боку, представляють нині справжній літопис громадсько-політичного, соціально-економічного, культурного і релігійного життя української громади, з іншого – слугують засобом збереження і вияву національної ідентичності. Вочевидь, до цього слід долучити і цілковите усвідомлення В. Авраменком величезної ролі діаспорного кіно у формуванні й збереженні “комунікаційного діалогу” між діаспорою та історичною батьківщиною.

З цих міркувань вважаємо за необхідне здійснити огляд кінодокументів з колекції В. Авраменка, що зберігаються у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, в сенсі розуміння їх змістовної цінності. Така потреба продиктована бажанням збагатити діаспорні студії нетрадиційними контекстами маловідомих вимірів життя української громади.

Вдаючись до історичного екскурсу, слід згадати, що до ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного кінодокументи надійшли в 1995 р. з Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського НАН України в кількості 53 рулонів 16-мм плівки та 2 рулонів 8-мм плівки як частина “кіноархіву” митця*. У результаті проведеної експертизи цінності документів на постійне зберігання було відібрано 51 рулон; 2 рулони, один із яких на 8-мм кіноплівці, не підлягали постійному зберіганню через незадовільний технічний стан**.

Після технічного опрацювання рулони кіноплівки були об’єднані й змонтовані за тематикою, хронологічною послідовністю, регіональними та іншими ознаками. 24 одиниці взяті на облік, до них складено довідковий апарат.

Введення цих джерел до науково-інформаційного вжитку стало можливим завдяки їх розміщенню в анотованих каталогах кінодокументів, оприлюднених, зокрема, на сайті ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Однак 13 кінодокументів із вказаної колекції через хронологічну невизначеність не потрапили до довідників взагалі або ж були подані у розширених (приблизних) хронологічних межах. Крім того, самі анотації кінодокументів не були позбавлені помилок і неточнос-

* 1994 р до архіву Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського НАН України із США було передано масив документів В. Авраменка, у складі якого з-поміж звернень і відозв, листування і фотографій знаходилися й згадувані рулони кіноплівки, які вже за рік були передані до ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного відповідно до профілю архіву та характерних ознак складу документів установи.

** На технічний стан кінодокументів суттєво вплинув той факт, що вони надавалися Авраменком як застава під грошові позики, багаторазово використовувалися, копіювалися неналежним чином. Сам же митець виступав т. зв. дистриб’ютором: возив із собою кінопроектор, екран, кіноплівки і сам показував їх.

тей. Ця обставина пояснюється тим, що брак описової супровідної документації до кінозйомок й обмежені відтворювальні можливості тодішньої архівної техніки (неможливість прослуховування фонограм) не дозволили провести повноцінний джерелознавчий аналіз кінодокументів, їх атрибуцію та розшифровку, що, безумовно, позначилося і на якості архівних пошукових засобів до цих документів.

Лише через десять років, у 2009 р., співробітниками ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного було проведено повторне дослідження всієї колекції кінодокументів, у ході якого уточнено або вперше атрибутовано дати окремих кінозйомок, вдалося розшифрувати зафільмовані події, об'єкти (у т. ч. персоналії), здійснено перемонтування окремих кіносюжетів. За підсумками проведеної роботи було удосконалено довідковий апарат до кінодокументів та оприлюднено на сайті архіву “Перелік кінодокументів із фонду українського хореографа В. Авраменка, що не ввійшли до анованих каталогів”.

Отже, сформована колекція кінодокументів вміщує 8 документальних і 1 музичний фільм, решту складають окремі кіносюжети та їх збірники, що охоплюють проміжок часу майже в півстоліття, який збігається фактично з “діаспорним” періодом життя В. Авраменка (1926–1981). Щодо мовної характеристики документів, то 8 із них створені українською мовою, 3 – англійською, 1 – чеською, 1 – італійською, решта – німі. Цю колекцію можливо характеризувати як компактну за обсягом, але достатньо інформативно насичену. Кіноджерела далеко не рівнозначні за своїм походженням, достовірністю, хронологічним діапазоном та географією відтворених подій. Умовно ці кінодокументи можна поділити на дві групи. Першу групу представляють джерела, загальне тематичне спрямування яких стосується світової історії та історії материкової України. Тоді як до другої належать документи, що висвітлюють різні аспекти історії українців за межами їх історичної батьківщини – в Австралії, Бразилії, Ізраїлі, Італії, Канаді та США. Причому останні дві країни виступають місцем зйомок у переважній більшості кінодокументів із відображенням більш детальної географії розселення українців (округ Вашингтон, штати Іллінойс, Коннектикут, Нью-Джерсі, Нью-Йорк, Міннесота, Меріленд, Огайо, Оклахома, Пенсильванія, Філадельфія США)*, що й не дивно, оскільки саме в Канаді і США осів в еміграції В. Авраменко.

Слід відзначити, що українці, розпорошені долею по різних країнах світу, мусли гуртуватися задля збереження себе як частини українського етносу. Цьому сприяла діяльність створених діаспорою численних

* Згідно з інформацією дослідницького центру з питань вивчення української діаспори у США, який діє при Науковому товаристві імені Тараса Шевченка у Нью-Йорку, вказані штати продовжують залишатися осередками проживання найчисельніших груп етнічних українців.

громадсько-політичних, релігійних, культурно-освітніх, спортивних, професійних інституцій, а також фінансових установ – кас взаємодопомоги, банків і страхових товариств.

До перших кінофіксацій організаційної сітки українського життя належить сюжет 1934 р. про відділення Українського народного союзу (УНС) в Нью-Йорку, у якому, зокрема, показано одного з керівників організації Д. Капітулу⁴.

Наступні два кіносюжети, датовані 1934–1936 рр., містять інформацію про такі організації, як “Українська народна поміч” (УНП) з осередком у м. Піттсбурзі (штат Пенсильванія) та Український братський союз з осередком у м. Скрентоні (штат Пенсильванія). У кадрах кінохроніки – голова УНП М. Марків, фінансовий секретар В. Шабатур, адвокат союзу В. Онишків. Показано річне засідання Головної ради Українського братського союзу за участю його голови М. Січинського, С. Корпана, Т. Миника, Я. Чижа; друкування часописів “Нове слово” та “Народна воля”⁵.

Штрихів до висвітлення громадського життя діаспори додає інформація з кіносюжету за 1975 р. про урочисте відкриття спільного дому СУА – УККА* в м. Нью-Йорку⁶.

Що стосується українських організацій у Канаді, то найбільше таких фрагментарних свідчень міститься в кінофільмі [“Українська діаспора в Торонто”] (1969)**. У ньому відображено діяльність торонтських осередків Українського Народного Дому, відділу КУК, Українського відділу Королівського канадського легіону, Українського Національного Об’єднання (УНО) в Канаді; головної управи Української стрілецької громади, головної управи Ліги Визволення України, президії Світового українського визвольного фронту (СУВФ). Також маємо тут Український культурний центр на вул. Кристі, в якому розміщено Український дім молоді, школу українознавства, осередок СУМ; крамниці “Арка” і “Плай” Української молодіжної асоціації Канади “Пласт”. У кінопортретній галереї – І. Дрогомирецький, К. Мазуренко, Р. Малащук, М. Коваль, В. Шимко та ін⁷.

У групі документів наявні кіносюжети, що зафіксували: засідання головної управи Канадського наукового товариства імені Т. Шевченка під головуванням очільника управи Б. Стебельського (Торонто, 1975), засідання Української канадської фундації ім. Т. Шевченка за участю президента фундації, доктора І. Глинка, отця митрата В. Кушніра (Нью-Йорк, 1975)⁸.

* У 1975 р. адміністрацію СУА перенесено з Філадельфії до Нью-Йорка.

** При відсутності авторської назви кінодокумента подано назву, взяту в квадратні дужки, під якою цей кінодокумент, виходячи з його змісту, описано в ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного.

Багаторічні зусилля і прагнення до об'єднання українців для захисту своїх прав і поширення інформації про Україну та українство в цілому світі увінчалися створенням Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ) в 1967 р. у м. Нью-Йорку. Вже за п'ять років потому, 1–4 грудня 1973 р., у м. Торонто відбувся II Конгрес СКВУ, перебіг якого зафіксовано в кінофільмі “Живи Україно”^{*}.

Як засвідчують кінокадри, урочисте відкриття Конгресу проходило в приміщенні готелю Four Seasons – Sheraton Hotel. Там виголосили промови: 2-й президент СКВУ Й. Лисогір, 3-й президент СКВУ А. Мельник, митрополит Максим Германюк (УГКЦ), представники Української центральної репрезентації Аргентини Василь Костюк та Координаційного комітету Українських організацій Бразилії М. Гец. Серед учасників Конгресу – митрополит Мстислав Скрипник (УПЦ), президент УККА, професор Лев Добрянський, редактор двотижневика при УККА “The Ukrainian Bulletin”, доктор Володимир Душник, прем'єр-міністр Карпатської України (березень 1939 р.) Ю. Ревай і генерал О. Удовиченко, професор, президент СКВУ (1983–1988) П. Саварин, очільник Комісії людських прав СКВУ, сенатор П. Юзик, єпископ І. Борецький (УГКЦ), В. Авраменко, голова відділу КУК у м. Торонто П. Глібович та ін.

3 листопада 1973 р. у цьому ж готелі відбувся святковий бенкет. А вже наступного дня, 4 листопада, в найбільшій залі м. Торонто – Maple Leaf Gardens, пройшла маніфестація, в ході якої були влаштовані: урочисте запалення смолоскипа і хода членів молодіжних організацій; соборний молебен, який відправили ієрархи українських церков, а після з проповіддю виступив митрополит Вінніпезький УГКЦ Максим Германюк. Свої промови виголосили: 1-й заступник президента СКВУ М. Плав'юк, колишній прем'єр-міністр Канади Джон Діфенбекер, президент УНР в екзилі М. Лівицький, голова Проводу ОУН (б) Я. Стецько. В рамках заходу відбувся концерт за участю оркестру СУМ “Батурин” (диригент В. Кардаш), Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (диригент Г. Китастих), танцювального ансамблю молодіжних організацій ОДУЗМ і МУНО, жіночого хору “Діброва” та чоловічого хору “Прометей”.

Нагадаємо, що в Конгресі брали участь представники Комітету українців Канади (КУК), який у свою чергу був членом СКВУ і координував діяльність українських громадських організацій у Канаді. Тому для дослідників представлятиме інтерес кіносюжет, у якому йдеться, хоч і фрагментарно, про XI конгрес КУКу в м. Вінніпезі (1974)⁹.

У своєму прагненні зберегти національну самобутність та етнічну ідентичність громада української північноамериканської діаспори при-

^{*} Фільм створено 1975 р. на кіностудії Української танцювальної академії В. Авраменка зусиллями кінооператорів Б. Солука і П. Шелеп'юка, а також Я. Кулинича, який змонтував відзнятий матеріал.

діляла значну увагу розвитку системи власних засобів масової інформації, провідна роль серед яких беззаперечно належала пресі.

Крім вищезгаданих часописів “Нове слово” та “Народна воля”, маємо кіносвідчення видання у 1934 р. у м. Джерсі-Сіті (штат Нью-Джерсі, США) газети “Свобода” – найпопулярнішої щоденної україномовної газети на американському континенті, офіційного органу УНС¹⁰.

Низка кіносюжетів інформує про діаспорну пресу в Канаді. Наприклад, показано випуск щотижневика “Канадійський фермер” (м. Вінніпег, 1958–1966), газети “Нові дні”, незалежного щотижневика “Вільне слово”; часопису українського консервативно-монархічного (гетьманського) руху “Батьківщина”. Відзнято засідання редакційної колегії суспільно-політичного тижневика “Гомін України” за участю головного редактора В. Солонинки, а також Б. Стебельського й А. Бандери¹¹. Як бачимо, всі сюжети, за винятком першого, відзняті в м. Торонто 1969 р., що й не дивно, адже саме це місто є найважливішим українським видавничим центром Канади¹².

З числа часописів релігійного спрямування маємо назвати одне з найкращих видань українських католиків у Канаді – щотижневик “Наша мета”. Так, в одному з кіносюжетів показано друк газети в типографії у м. Торонто, головного редактора часопису, отця митрата П. Хомина та співредактора, українського письменника і журналіста Ю. Тарновича (*псевд.* Юліан Бескид)¹³.

Дещо інакшою є ситуація з радіомовленням як важливим джерелом задоволення інформативних та духовних потреб української громади. В колекції знаходимо лише два кіносюжети, з яких дізнаємося про транслювання щоденних україномовних радіопередач у містах Баффало (штат Нью-Йорк) й Торонто¹⁴. Ведучими радіопередач були їх засновники: першої – В. Шараван, другої – “Пісня України” – П. Наумчук.

Слід відзначити, що переважна більшість кінодокументів із колекції репрезентує різні аспекти, пов’язані з церквою, довкола якої здебільшого формувалося життя української громади в діаспорі.

Перші такі відомості вже трапляються в кіносюжетах за 1934 р., один з яких присвячений 10-ій річниці заснування Кафедрального собору св. Володимира Великого у м. Стенфордді (штат Коннектикут), другий – інформує про діяльність у Філадельфії (США) Союзу українців католиків “Провидіння”¹⁵.

У наступних кіноджерелах, датованих 1950–1970-ми рр., знаходимо відомості про урочисті заходи, організовані українськими католицькими і православними парафіями у США і Канаді з нагоди храмових свят; про діяльність Української католицької семінарії св. Йосафата в м. Вашингтоні; бачимо українських вірян серед тих, хто зустрів Папу Римського Іоанна Павла II під час його першої подорожі до США в 1979 р.¹⁶

Особливо цінними і цікавими з погляду історії Української греко-католицької церкви та її ролі в мобілізації українського релігійного національного життя в світі є кінодокументи про кардинала Йосипа Сліпого, чия харизматична постать стала свого роду “етнархом для українців, які бачили в ньому не тільки Главу Церкви, не тільки духовного батька, але теж і провідника народу”¹⁷.

Вперше відомості про Йосипа Сліпого зустрічаємо у кінокадрах, зафільмованих у березні 1963 р.* із Собору св. Петра в Римі (вже за місяць після прибуття кардинала до Італії після звільнення із заслання в СРСР): бачимо Йосипа Сліпого поруч з Папою Римським Іоанном XXIII (ймовірно, під час другої сесії II Ватиканського Вселенського Собору)¹⁸.

У наступному кіносюжеті, що привертає нашу увагу, відображено важливу подію, яка сталася 25 лютого 1965 р. Під час урочистої Папської літургії у Соборі св. Петра відбувся Чин поставлення кардиналів, у числі яких був і Йосип Сліпий** Серед присутніх на торжествах на честь кардинала – українські владика: єпископ Іов Борецький, архієпископ Гавриїл Букатко, митрополит Максим Германюк¹⁹.

У цій групі джерел слід виокремити кінодокументи про пастирські відвідини Канади у 1968 р. Йосипом Сліпим, який дбав не тільки про розбудову УГКЦ, але й про організацію діаспорного життя українців взагалі. Йдеться про кінофільм “Патріярх Йосиф”, кіносюжети “Кардинал Йосип Сліпий у Вінніпезі”*** та “Перебування Йосипа Сліпого в Едмонтоні”²⁰.

У кінофільмі відображено цілу низку заходів за участю Блаженнішого: відвідання резиденції глави Торонтської єпархії, мерії Торонто та парламенту провінції Онтаріо, монастирів – ордену отців студитів у Вудстоку, отців василіян у Венстоні, сестер служебниць в Анкастері, сестер місіонерок і василіянок у Квінстоні, парохії св. Духа та родини промисловця Поворозника в Гамільтоні.

У Вінніпезі Йосип Сліпий відправив літургію за участю всіх греко-католицьких єпископів з Північної Америки, а також багатьох латинських єпископів.

* Кіносюжет, імовірно, є фрагментом з фільму “Від митрополита Андрея до кардинала Йосифа” (1965), створеного кінорежисером і оператором Я. Кулиничем.

** Титул кардинала Верховному архієпископу Львівському Йосипу Сліпому надав Римський Папа Павло VI 25 січня 1965 р. під час II Ватиканського собору.

*** Кінофільм “Патріярх Йосиф” створено у 1968 р. на кіностудії Я. Кулинича (Нью-Йорк, США) на замовлення єпископа Торонтського УГКЦ І. Борецького. Кіносюжет “Кардинал Йосип Сліпий у Вінніпезі” з високою долею ймовірності є одним із незакінчених документальних фільмів Української кіностудії В. Авраменка.

Неабияку цінність кінодокументи мають у спробах реконструювання повсякденного життя української діаспори. Уважно переглядаючи кінокадри, спостерігаємо ретельно зафіксовані найдрібніші факти, незнані імена, несуттєві, здавалося б, штрихи та деталі, які перебувають у самісінькому фокусі Авраменкової кінокамери, демонструючи, що для кінодокументаліста не існувало дріб'язковості або ж малозначущості у будь-якій події чи свідченні. Навпаки, все зафільмоване тільки увиразнює, конкретизує рельєфний пласт діаспорного поля і, водночас, виступає своєрідним путівником до розгортання нових тематичних напрямів у діаспорознавчих студіях.

За браком місця в межах цієї статті зацентруємо увагу лише на тих кіноджерелах, які, на наш погляд, є найпоказовішими в аспекті діаспорного повсякдення. Найбільш ранніми в цій групі документів є кіносюжети, датовані 1934 р. Так, в одному з них ідеться про святкування українцями Великодня у м. Міннеаполісі (штат Міннесота), в другому – відображено “моменти” повсякдення українських родин з м. Балтімора (штат Меріленд)²¹. До цього ж проміжку часу, 1934–1936 рр., належить кінозамальовка “Українці в Бразилії”, створена під час гастролування В. Авраменка країною²². Також буде незайвим ознайомитися з двома збірниками кіносюжетів, перший з яких належить до середини 1950-х рр., другий – хронологічно охоплює майже десятиліття (1958–1966). Обидва кінодокументи висвітлюють життя і побут української діаспори в Канаді та США (в сільській і в міській місцевостях)²³. Джерела дозволяють простежити культуру житла і особливості оздоблення житлового простору, його декорування, тим самим демонструючи рівень добробуту господарів, їх смакові уподобання, відповідність моді тощо. Асортимент крамниць і магазинів, що належали українцям (продуктових, булочних, кондитерських, магазинів делікатесів, спиртних напоїв, тютюнових виробів, українського одягу та предметів побуту, ювелірних виробів), транспортні засоби, якими користувалися люди, місця відпочинку і дозвілля позначають рівень і якість життя закордонних українців.

Варто ще раз згадати кінофільм “[Українська діаспора в Торонто]”.

І нарешті, аналізовані нами кінодокументи виступають джерелом дослідження життєвого і творчого шляху самого В. Авраменка, чия присутність так чи інакше зафільмована в подіях діаспорного буття. В цьому контексті цікавими є кінофіксації хореографічної діяльності митця, яка мала глибокий і тривалий вплив на формування сценічної української культури в діаспорі. Зокрема, наявна інформація про концерт 1931 р. у нью-йоркській Метрополітен-опері, який по праву вважається вершиною сценічного успіху В. Авраменка: кінокадри зафіксували виконання танцю “Кучугура” зведеним танцювальним колективом у складі дорослих і дітей та сольного танцю В. Авраменка²⁴. З приводу

цього концерту Генрі Бекст у “Нью-Йорк івнінг пост” (“The New York Evening Post”) від 27 квітня 1931 р. писав: “Хоч на сцені було понад 600 осіб враз з народною оркестрою, мішаним хором і 500 танцюристів, все це досягнення однієї людини. Це Василь Авраменко, без сумніву, людина виїмкової особовости, високих талантів, – можливо й геній. Йому тільки 35 років, а ось тепер як творець українського національного балету він став ідолом численної української еміграції в Америці...”²⁵.

Тут же знаходимо фрагменти з вистави “Слава Україні та Америці” у виконанні танцювального колективу В. Авраменка (Вілтон, штат Коннектикут, 1934)²⁶. Важливо також відзначити кіносюжет про організований митцем Різдвяний фестиваль українського народного танцю, музики і співу в Торонто (1951): на сцені концертного комплексу “Мессі-Холл” В. Авраменко виконав сольний танець та отримав почесні дипломи²⁷.

Маємо кіносвідчення про перебування хореографа в Ізраїлі (1971)²⁸, під час якого В. Авраменко навчав місцевих учнів-студентів українських танців, ознайомлювався з історичними та пам’ятними місцями, відвідував місцевих жителів, брав участь у хресному ході на чолі з Патріархом Єрусалиму й у богослужінні в храмі Гробу Господнього в очікуванні сходження Благодатного вогню тощо.

Цінним джерелом, що поповнює палітру оцінок творчості уславленого майстра, виступає кіносюжет про відзначення піввікового ювілею мистецької діяльності В. Авраменка²⁹: в кінокадрах відображено урочистий прийом у банкетному залі одного з готелів м. Чикаго на честь митця, якого 1976 р. “за заслуги на культурному полі для цілої української спільноти в Америці” визнано Українцем Року.

І зовсім не випадково привертає увагу вже згадуваний нами фільм В. Авраменка “Тріумф українського народного танцю”³⁰, який “став підсумковою ілюстрацією його ідейно-художніх переконань та досягнень” і, водночас, ключовим джерелом для дослідження танцювальної культури переселенців. Основну сюжетну лінію доповнюють паралельні оповіді про українську діяльність у діаспорі: фрагменти з конгресів, соборів, концертів, маніфестацій, відкриття пам’ятників тощо. За визначенням Л. Косаковської, “це – фільм-біографія і творчий щоденник його життя, представлений документальними кінокадрами знятих у різні часи танцювальних композицій...”³¹. Сам В. Авраменко говорив, що “через танок і тих танцюристів мені пощастило започаткувати фільмову індустрію, видаючи перші звукові фільми “Наталка Полтавка”, “Запорожець за Дунаєм”, “Трагедія Карпато-України...”³². Фрагменти з названих та інших кінострічок, включені до кінополотна “Тріумф українського народного танцю”, засвідчують, що звернення митця до кінематографу було продовженням його творчих пошуків та популяри-

зації українського мистецтва більш сучасними засобами, а отже, також потребувало творчої віддачі та професійної майстерності. Як бачимо з кінотворів, В. Авраменко симпатизував двом жанрам – екранізації української класики та історико-документальним фільмам (у цьому жанрі, зокрема, створено кінострічку “Підкарпатська Русь”, Kobzar Film Corporation, 1940). Тож, як на наш погляд, Авраменкова діяльність у сфері кінематографу до певної міри залишається terra incognita, а тому кінодокументи з його колекції дають можливість відкрити невідомі грані творчості та особистості митця.

Згадуючи про багатовимірну діяльність В. Авраменка, не забуваймо про його унікальний дар – бути одночасно проникливим літописцем і “прискіпливим архіваріусом” (принаймні таке поєднання талантів митця при його кочовому житті видається нам ще однією незаперечною перевагою). І тут відгалужується вже зовсім інший дослідницький інтерес, який мав би бути сфокусований на неоціненному архівному доробку В. Авраменка. Відомо, що найбільша частина архівної спадщини митця за сприяння його колишнього учня, першого українсько-канадського сенатора П. Юзика потрапила до Державного архіву Канади (Оттава). Цей факт зафіксовано в одному з кіносюжетів за 1977 р.: бачимо архівних працівників, які прибули до будинку відомого мецената, видавця і благодійника М. Коця (Нью-Йорк), де провів останні роки свого життя В. Авраменко, та з “рук” власника отримали документальний комплекс³³.

Знаємо, що вже після смерті В. Авраменка залишки його архіву той же таки М. Коць передав у Київ та Корсунь-Шевченківський історичний музей, а дещо з кінодокументів, включно з кіноапаратом тих часів, – до Канадської фундації ім. Т. Шевченка³⁴. Все це наштовхує на відповідний висновок: попри очевидну розпорошеність Авраменкової архівної спадщини, нагальна потреба її реконструкції цілком очевидна. У повній мірі це стосується окремих її сегментів, які дотепер залишаються “в тіні”, зокрема й аналізованих нами кінодокументів із зібрання ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Ці документи не тільки розширюють джерельну базу для дослідження біографії та творчості самого митця, але й містять величезний обсяг відомостей для історичних та культурологічних студій різних вимірів життя української діаспори, почасти не поступаючись за своєю інформативністю іншим документальним ресурсам.

¹ Прохорова И. Диаспорическое воображение и культурная идентичность [Електронний ресурс] / Ирина Прохорова // Новое литературное обозрение. – 2014. – № 3. – Режим доступа: <http://www.nlobooks.ru/node/5143>.

² Корсун Л. Василь Авраменко – лицар українського танцю [Електронний ресурс] / Лідія Корсун // Час і Події. – 2009. – № 10. – Режим доступа: <http://www.chasipodii.net/article/4429/>.

³ *Савицький Р., мол.* Кінофільм. Укр. кіно в США / Роман Савицький, мол. // Енциклопедія української діаспори. – Т. 1: Сполучені Штати Америки. Книга 1. А–К / гол. ред. В. Маркусь, співредактор Д. Маркусь. – Нью-Йорк–Чикаго: НТШ в Америці, 2009. – С. 358.

⁴ ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 11993.

⁵ Там само, од. обл. 11994.

⁶ Там само, од. обл. 11982.

⁷ Там само, од. обл. 11988.

⁸ Там само, од. обл. 11990.

⁹ Там само, од. обл. 12001.

¹⁰ Там само, од. обл. 11993.

¹¹ Там само, од. обл. 11986, 11988.

¹² *Тесля І., Верига В.* Торонто / І. Тесля, В. Верига // Енциклопедія українознавства / під ред. В. Кубійовича: Словникова частина. – Париж–Нью-Йорк: Молоде життя, 1980. – Ч. 9. – С. 3243.

¹³ ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 11988.

¹⁴ Там само, од. обл. 11988.

¹⁵ Там само, од. обл. 11993.

¹⁶ Там само, од. обл. 11996.

¹⁷ Цит. за: *Рудницький Л.* Мирянські організації – мета і завдання [Електронний ресурс] / Л. Рудницький // Матеріали III-го Архиєпархіального Собору Львівської Архиєпархії Української Греко-Католицької Церкви “Ісус Христос – джерело відродження українського народу”. – Режим доступу: http://old.ugcc.org.ua/ukr/church_in_action/sobor/previous/2nd/rudnyuckyi/.

¹⁸ ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 11997.

¹⁹ Там само, од. обл. 11997.

²⁰ Там само, од. обл. 11989, 11998, 11999.

²¹ Там само, од. обл. 11993, 11994.

²² Там само, од. обл. 11987.

²³ Там само, од. обл. 11985.

²⁴ Там само, од. обл. 11994.

²⁵ Цит. за: *Дубрак І.* У 50-річчя першого виступу В. Авраменка в Америці [Електронний ресурс] / І. Дубрак // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1978. – 8 червня. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1978/Svoboda-1978-127.pdf>.

²⁶ ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 11993.

²⁷ Там само, од. обл. 12001.

²⁸ Там само, од. обл. 11992.

²⁹ Там само, од. обл. 11995.

³⁰ Там само, од. обл. 11991.

³¹ *Косаковська Л. П.* Мистецька парадигма Василя Авраменка в контексті розвитку української культури ХХ ст.: автореф. дис. канд. мистецтвознав.: 26.00.01 / Л. П. Косаковська; В.о. Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2009. – 19 с.

³² Цит. за: *Авраменко В.* Українські національні танки, музика і стрій. – Голівуд–Нью-Йорк–Вінніпег–Київ–Львів, 1947. – С. 7.

³³ ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 11980.

³⁴ *Клименко Т.* Архівна спадщина Василя Авраменка в Корсунь-Шевченківському державному історико-культурному заповіднику // Пам'ятки: археографічний щорічник / редкол.: С. Г. Кулешов (гол. ред.) та ін. – К., 2007. –

Т. 7. – С. 435; *Корсун Л.* Василь Авраменко – лицар українського танцю [Електронний ресурс] / Лідія Корсун // Час і Події. – 2009. – № 11. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/4451>.

Рассмотрены информативные возможности кинодокументов из коллекции В. Авраменка, хранящихся в Центральном государственном кинофотофоноархиве Украины имени Г. С. Пшеничного, для исследования общественно-политической, социально-экономической, культурной и религиозной жизни зарубежного украинства.

Ключевые слова: кинодокументы; диаспора; В. Авраменко; Центральный государственный кинофотофоноархив Украины имени Г. С. Пшеничного.

There are considered informative opportunities of film documents of V. Avramenko from the collection stored in Central State Audio and Visual Documents Archives of Ukraine named after H.S. Pshenychnyi, for the study of socio-political, socio-economic, cultural and religious life of foreign Ukrainians.

Key words: the film documents; the Diaspora; V. Avramenko; the Central State Audio and Visual Documents Archives of Ukraine named after H.S. Pshenychnyi.